

*Спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03
у Донецькому національному
університеті імені Василя Стуса*

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Дугінець Ганни Володимирівни
на дисертаційну роботу Миценка Валерія Івановича на тему
«Трансформація глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів
економічного розвитку»,
поданої на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

Актуальність теми дослідження

Умови зростаючої геополітичної нестабільності, порушення глобальних виробничо-логістичних зв'язків, посилення конкуренції між країнами та формування нових центрів економічної сили обумовлюють необхідність переосмислення ролі та механізмів функціонування глобальних ланцюгів вартості. Традиційні підходи, орієнтовані на максимізацію ефективності за рахунок глобалізації виробництва, поступаються новій парадигмі, що базується на принципах стійкості, безпеки та адаптивності. Таким чином актуальність теми дисертаційного дослідження є беззаперечною та зумовлена глибинними трансформаційними процесами, що відбуваються у світовій економіці під впливом сучасних викликів економічного розвитку.

Особливої ваги дослідження набуває в контексті активізації цифрових трансформацій, розвитку інноваційних технологій та зміни структури створення доданої вартості, посилення вимог до сталого розвитку та екологізації економічних процесів, що формує нові обмеження і можливості для учасників глобальних ланцюгів вартості.

Для України обрана проблематика є особливо актуальною з огляду на необхідність забезпечення економічної стійкості в умовах воєнних викликів та

повоєнного відновлення. Інтеграція у глобальні ланцюги вартості розглядається як ключовий інструмент підвищення конкурентоспроможності національної економіки, диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків та поглиблення співпраці з Європейським Союзом. Таким чином, тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково значущою та відповідає сучасним потребам розвитку світової та національної економіки.

Наукова новизна отриманих результатів

Дисертаційна робота містить теоретичні та науково-методичні положення, що характеризуються науковою новизною щодо дослідження трансформацій глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку, а також надання рекомендацій щодо підвищення ефективності залучення України до глобальних ланцюгів вартості. Найбільш суттєві наукові результати дисертаційного дослідження, які визначаються науковою новизною та внеском здобувача, полягають у тому, що автором:

- вперше запропоновано методологічні основи дослідження трансформації глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку, в межах яких визначено такі етапи: визначення напрямів впливу глобальних ланцюгів створення вартості на архітектуру глобальної економіки; вибір методів аналізу структури і динаміки функціонування глобальних ланцюгів вартості; систематизація сучасних викликів розвитку глобальних ланцюгів вартості; здійснення оцінки вразливості ланцюгів глобальних ланцюгів вартості до глобальних викликів, дослідження впливу глобальних викликів на архітектуру та стратегію функціонування глобальних ланцюгів вартості; систематизація напрямів трансформацій глобальних ланцюгів вартості;

- вперше визначено генезис теорій та концепцій дослідження глобальних ланцюгів вартості за логіко-еволюційним підходом, який ілюструє позицію автора щодо формування підвалин теорій та концепцій дослідження глобальних ланцюгів вартості у поєднанні концепцій та теорій цінності та

доданої вартості, концепцій дослідження природи процесу створення вартості, концепцій і теорій мотивів прямих іноземних інвестицій;

– вперше розроблено структурну модель впливу трансформацій, які відбуваються у моделях організації виробництва та обслуговування глобальних ланцюгів вартості, на архітектуру глобальної економіки. Зазначена модель враховує дуальний характер впливу на багатонаціональні підприємства та країни їх базування; малі та середні підприємства в країнах базування та країнах офшорингу; країни, що приймають прямі іноземні інвестиції; а також підвищення продуктивності, гнучкості та можливостей для сталого економічного зростання глобальних ланцюгів вартості через синергію конкурентних переваг їх окремих ланок; спеціалізацію всередині глобальних ланцюгів вартості, модернізацію глобальних ланцюгів вартості, стратегію аутсорсингу та офшорингу;

– вдосконалено систематизацію основних викликів розвитку глобальних ланцюгів вартості та визначення перспектив реконфігурації глобальних ланцюгів вартості у відповідь на зростання вразливості;

– вдосконалено узагальнення системи драйверів сталих трансформацій у стратегіях розвитку глобальних ланцюгів вартості, що включає визначення ключових викликів зеленого та цифрового переходу в управлінні глобальними ланцюгами вартості, ключових пріоритетів стратегії зеленої та цифрової трансформації глобальних ланцюгів вартості та алгоритму впровадження зелених та цифрових трансформацій;

– вдосконалено концепцію зеленого переходу глобальних ланцюгів вартості, що включає такі драйвери: інституційні: впровадження національних стандартів сталості бізнесу; впровадження вуглецевих податків; впровадження або зміни у національному законодавстві про довкілля; впровадження екологічних положень у торговельних угодах; міжнародні екологічні угоди; ринкові: зміни в екологічних уподобаннях серед споживачів або професійних користувачів на наявних ринках; зміщення ринкового попиту до зелених провідних ринків; технологічні – нові зелені технології у

виробництві; цифрові технології для мінімізації відходів, споживання енергії, забезпечення відстеження викидів;

– набуло подальшого розвитку визначення формату залучення України до глобальних ланцюгів вартості, а саме висновок, отриманий на основі проведеного компаративного аналізу інтеграції України та країн ЄС у глобальні ланцюги вартості, про зниження рівня зворотної участі вітчизняних підприємств у глобальних ланцюгах вартості та підвищення рівня прямої участі, що вказує на локалізацію країни на початкових етапах глобального ланцюга вартості;

– набув подальшого розвитку механізм інтеграції української промисловості у глобальні ланцюги вартості, що включає підходи до формування механізму; основні детермінанти визначення ефективності участі країни у глобальних ланцюгах вартості, а також важелі стимулювання ефективності інтеграції вітчизняного бізнесу до глобальних ланцюгів вартості;

– набула подальшого розвитку модель залежності економічного зростання України від її участі у міжнародних виробничих мережах, яка дала змогу встановити тісну залежність між динамікою ВВП та валового експорту, наявність оберненої залежності між показниками економічного розвитку країни та часткою іноземної доданої вартості в експорті, особливо у сировинних галузях, тоді як участь іноземних виробників у технологічно складних сегментах внутрішнього виробництва здатна сприяти підвищенню ВВП на одного мешканця країни;

– набув подальшого розвитку методологічний апарат дослідження резильєнтності глобальних ланцюгів вартості, а саме запропоновано авторське визначення поняття «резильєнтності глобальних ланцюгів вартості»; алгоритм методики визначення резильєнтності GVC. Апробація авторської методики на прикладі 63 країн світу дозволила зробити висновок про зв'язок між ефективним управлінням резильєнтністю та поєднанням стратегій превенції, адаптації, відновлення та довгострокової трансформації, що має реалізовуватися як на рівні бізнесу, так і через державну економічну політику,

а також про потенціал глобальних ланцюгів вартості до формування комплексної резильєнтності у відповідь на зростаючі виклики зовнішнього середовища.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, рефераті та наукових працях дисертанта, є обґрунтованими та достовірними. Це підтверджується системним використанням коректного методологічного інструментарію, що включає як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Зокрема, для вирішення поставлених у роботі завдань застосовано: діалектичний метод наукового пізнання, методи наукової абстракції, аналізу і синтезу; системного узагальнення; порівняльного аналізу, статистичного аналізу; експертних опитувань; методи економіко-математичного аналізу та моделювання.

Комплексне використання зазначених методів дало змогу забезпечити глибину аналізу, логічну завершеність, доказовість і прикладну значущість отриманих результатів.

Для отримання наукових результатів дослідження дисертантом проведено критичний аналіз наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених із проблем формування, розвитку та діяльності глобальних ланцюгів вартості, стану і перспектив інтеграції України глобальних ланцюгів вартості, впливу глобальних викликів економічного розвитку на трансформаційні процеси, що відбуваються у глобальних ланцюгах вартості, що об'єднують 453 найменування, з яких значний обсяг становлять публікації зарубіжних авторів. Здобувачем зроблено коректні посилання на використані праці, що дало змогу виокремити власні наукові здобутки.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, матеріали Державної служби статистики України, аналітичні матеріали і нормативні

документи комісії ООН, зокрема ЮНКТАД, Світового банку, Світової організації торгівлі, Організації економічного співробітництва та розвитку, Європейського Союзу тощо.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин Центральноукраїнського національного технічного університету за такою держбюджетною темою: «Глобальні ланцюги вартості у системі викликів сталого розвитку (номер державної реєстрації – 0124U000028).

У рамках наукового дослідження Миценком В.І. запропоновано методологічні основи дослідження трансформації глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведені до рівня науково-методичних розробок та практичних рекомендацій, які сприяють розробці загальнодержавної стратегії ефективної інтеграції вітчизняних суб'єктів господарювання до глобальних ланцюгів вартості.

Позитивним є те, що результати наукового дослідження впроваджені на трьох рівнях: на загальнодержавному рівні; на регіональному рівні та на рівні підприємств, що підтверджено відповідними довідками. Зокрема:

1. Пропозиції щодо пріоритетних напрямів формування мережі наукових, технологічних та індустріальних парків в Україні як інструментів розвитку високотехнологічних галузей національної промисловості та інтеграції вітчизняних виробників у глобальні ланцюги вартості проваджені Інститутом економіки промисловості (довідка № 127/95 від 15.04.2024);

2. Структурна модель впливу трансформацій, які відбуваються у моделях організації виробництва та обслуговування глобальних ланцюгів вартості, на архітектуру глобальної економіки впроваджена Спілкою

підприємців малих, середніх та приватизованих підприємств України (довідка №158/1 від 01.09.2025).

3. Науково обґрунтовані принципи структурних зрушень економіки, якій притаманна наявність мережі глибоко інтегрованих та взаємозалежних глобальних ланцюгів вартості на регіональному, національному та галузевому рівнях; засадничі принципи, притаманні стратегічним змінам у поєднанні з визнанням необхідності європейської інтеграції країни, прийнято до впровадження Кіровоградською обласною військовою адміністрацією під час розробки заходів з реалізації Стратегії розвитку Кіровоградської області на 2021–2027 роки (довідка № 01-25/50/0.2 від 04.12.2025).

4. Висновки автора щодо підходів до формування механізму інтеграції української промисловості у глобальні ланцюги вартості, які мають включати основні детермінанти обсягу іноземної ВДВ в експорті України, вмісту національної ВДВ в експорті України, а також важелі стимулювання ефективності інтеграції вітчизняного бізнесу до глобальних ланцюгів вартості впроваджено у діяльність Кіровоградської регіональної торговельно-промислової палати (довідка № 1101-3/25/319.1 від 15.10.2025).

5. Авторське визначення формату залучення України до глобальних ланцюгів вартості, а саме через збільшення обсягів іноземної ВДВ в експорті України, збільшення вмісту національної ВДВ в експорті України шляхом залучення прямих іноземних інвестицій в переробну промисловість та збільшення абсолютних витрат на виконання наукових досліджень і розробок – у діяльність Київської обласної торгово-промислової палати (акт впровадження від 04.09.2025).

6. Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення управлінських стратегій, що забезпечують стабільний розвиток і стійкість глобальних ланцюгів в умовах мінливого світового економічного середовища, - у

діяльність Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-51/343 від 21.08.2025)

7. Узагальнення підходів до формування стратегії енергетичного переходу у глобальних ланцюгах вартості – у практичній діяльності ПАТ «НВП «Радій» м. Кропивницький (довідка № 152/02 від 28.11.2025).

8. Визначення ключових пріоритетів стратегії зеленої та цифрової трансформації глобальних ланцюгів вартості – у практичній діяльності ТОВ «Ресілюкс Україна» (довідка № 184 від 12.11.2025).

9. Науково-практичні рекомендації щодо визначення основних напрямів трансформації глобальних ланцюгів вартості – у практичній діяльності ПрАТ «Фірма «Нафтогазбуд» (довідка № 141/01 від 04.08.2025).

10. Узагальнення підходів до розроблення стратегії енергетичного переходу в межах глобальних ланцюгах вартості – у практичній діяльності ПрАТ «Азот» (акт № 803-1-01/8 від 08.12.2025).

11. Результати досліджень, що містяться у дисертації, також використано у навчальному процесі Центральноукраїнського національного технічного університету (акт № 21-15/20-186 від 30.12.2025) – під час формування та оновлення освітньо-професійних програм «Міжнародні економічні відносини» підготовки бакалаврів та магістрів; під час викладання та формування навчально-методичного забезпечення з таких обов'язкових дисциплін, як «Міжнародна економіка», «Світовий ринок ресурсів, товарів та послуг», «Глобальна економіка, інновації та цілі сталого розвитку», «Глобалізація і глобальне управління», «Логістичні стратегії в торгівлі та дистрибуції»; під час формування каталогу вибіркового забезпечення; під час підготовки навчально-методичного забезпечення для виконання кваліфікаційних бакалаврських та магістерських робіт на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» та «Магістр» за ОПП «Міжнародні економічні відносини».

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях

Наукові результати дисертаційної роботи опубліковані у 38 наукових працях загальним обсягом 44,02 д. а., з яких особисто автору належить 24,22 д. а., у тому числі 2 монографії у співавторстві, з яких особисто автору належить 6,5 д. а., 3 статті у наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 20 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, 12 публікацій апробаційного характеру.

У наукових працях Миценко Валерій Іванович повністю опублікував наукові положення, які заявлені як наукова новизна. Характер видань в повній мірі відповідає вимогам щодо повноти висвітлення одержаних результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини як за кількістю, так і рівнем наукових журналів.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації

За результатами аналізу дисертації і реферату Валерія Миценка фактів порушення академічної доброчесності, фабрикації та фальсифікації даних не виявлено. Дисертант дотримувався етичних норм, принципів академічної доброчесності та вимог законодавства про авторське право. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела із списку використаних джерел, а також зазначено особистий внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві.

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеності, оформлення, відповідності встановленим вимогам

Дисертаційна робота Миценка В.І. є цілісною та логічно узгодженою; поставлену мету і завдання виконано, що підтверджується сформульованими висновками. Ознайомлення з основним змістом дисертаційної роботи

дозволяє зробити висновок про те, що автор зумів досягнути поставленої мети та вирішити основні завдання дослідження. Обґрунтовані та викладені у роботі висновки є логічними, базуються на всебічному та об'єктивному аналізі досліджуваних явищ, проведеному з використанням відповідного методологічного інструментарію, застосуванням раціональних методологічних прийомів для формулювання авторських рекомендацій, проведенням аналізу статистичних даних, наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, що загалом забезпечило високий ступінь обґрунтованості наукових положень дисертаційної роботи.

Робота складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 498 сторінок, з яких основного тексту 371 сторінка.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання дослідження, об'єкт і предмет, методи, наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, а також надано інформацію щодо результатів апробації та публікації матеріалів. Результати дослідження подано у висновках до кожного розділу та узагальнено відповідно до поставлених завдань у загальних висновках дисертації.

Дисертація підготовлена українською мовою та оформлена відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України. Вона є завершеною науковою роботою.

Матеріали, викладені в рефераті, ідентичні основним положенням та висновкам дисертаційної роботи. Текст реферату та дисертації в повній мірі розкриває основні наукові напрацювання, ступінь новизни авторського доробку, рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів. Реферат відображає зміст основних положень дисертації.

Зауваження та дискусійні положення до дисертації

Попри високий рівень виконання дисертаційної роботи Миценка В.І., її наукове, методичне і практичне значення, логічність викладення та цілісність матеріалу, необхідно зазначити певні дискусійні положення та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Автор декларує трансформацію глобальних ланцюгів вартості як системне явище, однак у роботі недостатньо чітко розмежовано поняття “трансформація”, “модифікація” та “реорганізація” глобальних ланцюгів вартості. Відсутність такої категоріальної диференціації дещо ускладнює інтерпретацію отриманих результатів та обмежує можливість їх використання у подальших теоретичних дослідженнях (п. 1.3).

2. У роботі використано статистичні та аналітичні дані міжнародних інституцій, однак недостатньо критично оцінено їх обмеження, зокрема щодо повноти відображення глобальних потоків доданої вартості в умовах тінізації економіки, цифровізації та фрагментації виробничих процесів. Це може впливати на точність інтерпретації результатів аналізу (п. 2.2).

3. Запропоновані підходи до оцінювання інтеграції у глобальні ланцюги вартості не повною мірою враховують нематеріальні компоненти створення вартості (інтелектуальний капітал, цифрові платформи, інформацію (дані) як фактор виробництва), що в сучасних умовах стають визначальними. Це дещо звужує можливості застосування методики для аналізу високотехнологічних секторів (п. 2.3).

4. Незважаючи на ґрунтовний опис позицій України, аналіз залишається переважно дескриптивним. Недостатньо розкрито структурні дисбаланси участі України у ГЛВ (зокрема домінування низьких переділів, обмежена інтеграція у high-value segments). Також бракує порівняння з країнами-аналогами (наприклад, країнами Центрально-Східної Європи), що могло б підсилити обґрунтованість висновків (п. 3.2).

5. Аналіз позицій України у глобальних ланцюгах вартості проведено на належному рівні, однак недостатньо враховано вплив

інституційних обмежень (якість державного управління, регуляторне середовище, рівень довіри), які є критично важливими для інтеграції у ГЛВ. Це певною мірою обмежує комплексність оцінки (п. 4.1).

6. Запропоновані стратегічні напрями інтеграції є обґрунтованими, проте в роботі недостатньо розкрито питання їх узгодженості з глобальними тенденціями гео економічної фрагментації та політики “економічної безпеки”. Це потребує додаткового уточнення в частині реалістичності запропонованих заходів п. 4.3).

Загальний висновок

Дисертація Миценка Валерія Івановича на тему «Трансформація глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку» є завершеним дослідженням актуальної проблеми розроблення нових теоретико-методологічних, науково-методичних підходів і прикладних засад дослідження трансформацій глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку. Робота є результатом самостійного дослідження, в якому отримано нові, науково обґрунтовані теоретико-методологічні та практичні результати, що мають важливе значення для вітчизняної економіки.

За актуальністю, змістом, повнотою вирішення поставлених завдань, науковою новизною отриманих результатів і фаховим спрямуванням дисертаційна робота на тему: «Трансформація глобальних ланцюгів вартості в умовах викликів економічного розвитку» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук відповідно до п. п. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (із внесеними змінами згідно з Постановами КМУ № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р. та №928 від 30.07.2025 р.) та вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Підсумовуючи інформацію, наведену у відгуку, можна зробити висновок, що Миценко Валерій Іванович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

Завідувачка кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного
університету, доктор економічних наук,
професор

Ганна ДУГІНЕЦЬ

Підпис <u>Дугінець Г.</u> засвідчую
засв. Начальник відділу кадрів <u>Г. Шевченко</u>